

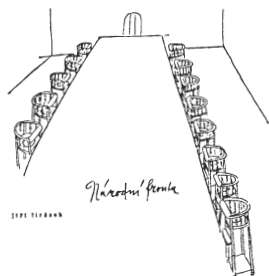
aktivita veřejnosti, prostředkovaná tiskem a rozhlasem, změnila politickou tvářnost země. Právě na *půdě socialismu* stává se tak svoboda tisku a projevu jednou ze základních forem přímé demokracie.

Druhou formou přímé demokracie je proces, který probíhá v odborech; je sice zatím v počátcích, je mu však věnována malá pozornost. Vzniká zcela nově chápání odborů jako přímé organizace pracujících, vznikají zárodky *socialistického syndikalismu*. To má a může mít obrovskou důležitost pro vývoj našeho socialistického modelu. Neboť bez rozvinutí socialistického syndikalismu, bez přímého vlivu *bezprostřední* organizace pracujících na instituce socialistického státu, nelze vytvořit vyšší formy socialistické demokracie.

Konečně je to otázka přímého řízení a spravování našich socialistických podniků kolektivně pracujících, otázka podnikových a dělnických rad, která je zatím daleka nezanedbanější, i když možná v dnešní chvíli nejdůležitější. Podle mého názoru nelze rozvíjet novou ekonomickou soustavu bez systému podnikové samosprávy, bez systému podnikových, dělnických rad. Jinak by se nová ekonomická soustava mohla zvrhnout v manažerský systém, v ekonomickou i politickou nadvládu technokracie, mohl by se z ní vytratit socialistický obsah. Podniková samospráva znamená *nejdůležitější vlnou* do státně administrativního řízení naší společnosti právě tam, kde zůstává i nadále těžiště socialistického vývoje země. Právě proto je třeba pokročit k její urychlené realizaci a soustředit se i pozornost kritického myšlení.

Marxistický model socialismu je spjat zcela bytostně s rozvojem přímé demokracie. Tři formy přímé demokracie, stručně právě zmíněné, nemají zatím jako tento *celek tří článků* obdoby. V naší zemi k němu přistupuje i politický systém partnerské kooperace politických stran na společné bázi socialistického programu, systém socialistického parlamentarismu. Takto strukturovaný politický model socialistické demokracie, bude-li naplňován živým obsahem, může být skutečně nástupem k cíli nejvyššímu, k *socialistické samosprávě* socialistické společnosti.

LL č. 10 a 11, 2. a 9. května 1968

Miroslav Holub O zabíjení slov

Dějiny učí, že zabíjení slov předchází zabíjení lidí. Věda i literatura, dva zdroje moderního světa a moderního lidství, jsou založeny na přímém a neporušitelném vztahu slova a věci.

Myslím, že v uplynulých dvaceti letech mělo porážení slov v rozměrech přímo jatečných jednu příznačnou příčinu: ať se dělalo co se dělalo, dobrého nebo špatného, všechno bylo zahaleno buď utajeností nebo podivným ostychem. Přičemž zatajování a ostychu se říkalo bdělost a ostražitost, mezi jinými termíny.

Vzpomínám diskuse se zahraničními návštěvníky v polovině padesátých let: někteří kolegové pokládali zmínku o diktatuře proletariátu za proradnost; mluvili výhradně o demokracii, a to té pravé, nové, jediné. Procesy se označovaly slovem spravedlnost a vůle lidu. Cenzura buď neexistovala, i když na tiskový dozor se nosily i idiotické referáty o setkání s takovými zahraničními návštěvníky, nebo byla označována za konzultaci. Genetika byla buržoázní pavěda, nesmyslné pokusy, které končily popráním zákona o zachování hmoty nebo přeměnami biologických druhů, byly novou vědou, jedinou, pravou, revoluční.

Zdražení bylo úpravou cen, již všichni vítají, jmenování lidí do zastupitelských orgánů volbami. Přičemž zdražovat nebo snižovat životní úroveň nebo jmenovat zástupce může být, dejme tomu, historická nutnost. Ale tím přejmenováním, tím zabíjením slov se z toho dělala šaškárna.

Šaškárna, která dodávala veřejnému životu zvláštní příchut' pobytu v jakési imaginární zemi, kde se mateřština překládá do primitivního nářečí, kde se činitelé domlouvají řečí šamanů a kde se rozprostírá a reprodukuje všeobecný pocit viny, viny, která pramení nejen z vědění o temných stránkách skutečnosti, ale která začíná každým otevřením huby.

Není divu, že v takové zemi má každý pokus o skutečnou literaturu, o nalezení prvního a druhého a dalšího slova, vztaženého na věc a nikoli na znetvořený stín věci, klíčový a bojový význam. Literatura padesátých let byla proto vždy a v každém případě angažovaná: za stavu, kdy se politice pomáhá skopolaminem, je věta „to, co jsme mluvali, mlouvat budem dál“ revolučním činem, i když se týká tatínkovy dýmky.

Soudím, že jest na literatuře, aby nad slovy bděla ještě drahnou dobu. Mnoho slov je mrtvých, mnoho nemocných, nová slova chytá padoucí nemoc. Ožítí našich novinářů je jistě podivuhodné a krásné. Ale porovnejme noviny z jednoho, kteréhokoli, týdne a zvažme jejich slova. Změřme horečku těchto slov. Slovo jako souhlas, všichni, bezvýhradně, mládež, volby, demokracie. Někdo to řekne, někdo to opakuje. Stav, kdy jeden termín se rázem stává majetkem všech a kdy je používán

obecně a kdy se tím stává zdánlivě definovaným, je stav nemoci slov.

Demokracie, zejména pak vyslovovaná jako demokracie, je dnes velmi nemocné slovo. Z dobré vůle se mu přitěžuje. Jak je možné, že už tři měsíce demografizujeme a nikdo ještě odpovědně neřekl, co to znamená? Tím spíš, že demografizuje osmdesát procent lidí, kteří demografizují už dvacet let a to tak úspěšně, že z toho nebyla demokracie ba ani demagogie, ale deformace, což je další vážně nemocné slovo, neboť nikdo, ani největší odborníci v té věci neví, co se vlastně deformovalo vcelku.

Jde především o artikulaci. Jinak oslábila slova opět ujednou někam mimo v čase a v prostoru a najednou budeme mít ve slovech demokracii a ve skutečnosti jen trochu víc dobré vůle.

Pak kolem nás leží něco dalších mrtvých slov: například nestranič. Je příslušník čs. strany socialistické nestranič? Je nestranič nestranný?

Ostatně jak se to má se slovem strana? Je-li KSČ strana, co je pak Čs. strana lidová?

Jsou slova, která zemřela tak dávno bezdětna, že už jsou i bez památky a bez paměti. Věc pak zůstává holá a sira jako na počátku světa.

Dokonce i tak prosté slovo jako je zájmeno my něco chytlo. Používá se ho jako prostředku k falešné objektivizaci názorů, na druhé straně pak k vydělování vyšších a nižších: oni nám diskutují, nediskutují, oni nám chodí, nechodí na schůze, oni nám rostou, nerostou. Nemocné zájmeno my se feudalizovalo. Nepojmenovává, ale hodnotí.

Pojmenování je prvním aktem rozumu. Pojmenování je prvním rozhodným aktem, jímž se zavazujeme skutečnosti a jímž zavazujeme sami sebe. Proto mě mrzí, když slyším ta mrtvá nebo přichycplá slova. Neboť nevím, co je pod nimi. Mrtvá slova jsou kameny. Pod kameny, jak víme od prvních krůčků, nebývá mnoho hezkého.

LL. č. 10, 2. května 1968

Vladimír Jiránek

UPŘÍMNĚ ŘEČENO, MYBLEL JSEM SI, SOUDRUHU TAJEMNÍKU, ŽE JSTE ZATČEN...

Emanuel Mandler Se stranou proti straně?

Nemusíme číst noviny ani příliš pozorně, abychom viděli, že založení nové, opoziční strany se dostalo do středu veřejného zájmu. Tématem opozice se zatím nejobširnější zabýval Václav Havel v Literárních listech č. 6. „Je asi dobré“, píše, „aby všichni, kdo si o věci něco myslí, přijali tuto možnost jako výzvu k rozhovoru“. Zdá se, že je to dokonce nutné.

Máme-li totiž o druhé politické straně reálně uvažovat, musíme vycházet z reality, ne z fikcí. Odmítneme-li tedy konstatování prof. Goldstücker, že u nás opoziční strana není možná, protože v Československu již neexistuje třídní společenstvo (to je ale argument!), nemůžeme vystačit ani s prostítky Havlovým stanoviskem, že v demokracii je druhá strana nutná. Ovšemže, ale my dosud v demokracii nežijeme. Z hlediska druhé politické strany stojí nyní naše společenstvo před dilematem: nebude u nás demokracie, nevznikne-li druhá politická strana, ta však nevznikne, dokud nebude demokracie. Již tato hra se slovy naznačuje, že izolovaně položená otázka druhé politické strany je otázka položená chybně. Chceme se jí proto zabývat jako součástí otázky kardinální — jak dospět z dnešní krizové situace k demokracii.

Nejprve však chci právě na příkladu Havlova článku naznačit, jak úvahy, které chápou postup společnosti k demokracii jenom jako věc druhé politické strany, jsou chybné i logicky. Havel se neptá, jak dospět k demokracii, zajímá ho, co demokracie je. Mýlně se domnívá, že demokracie nemá co činit s vírou a že je tedy „věcí záruk“. Dokazuje, že za ně nelze považovat kontrolu ze strany veřejného mínění a tím méně vnitřní demokratizaci komunistické strany. Záruku demokracie neposkytují ani nezávislí jedinci, kandidující ve volbách, ani společenské a zájmové organizace, ani obroda zkompromitovaných nekomunistických stran. To vše fakticky neumožňuje volbu, a proto Havel dospívá k požadavku druhé politické strany, domnívaje se, že tím našel žádoucí záruku demokracie. To je ovšem omyl.

Druhá politická strana vznikne, až jí komunistická strana povolí. V rozporu s Havlovým tvrzením by tedy vnitřní demokratizace KSČ měla být závažnější „zárukou“ demokracie než vznik další politické strany (k tomu, zda na komunistickou stranu lze působit zvenčí, se ještě vrátím). Navíc však existence druhé politické strany není sama o sobě vůbec žádnou zárukou demokracie, může to přece být strana-spolupracovník, strana-odbočka, tedy strana, jejíž existence by pouze zastírala mocenský monopol KSČ.

Mocenský monopol se dnes u nás ocitá v krizi, již lze řešit dvěma způsoby: buď jej v nějaké modifikované